

10

χρόνια

Ετήσια Ημερίδα για την Επαγγελματική Μάθηση των Εκπαιδευτικών

εφαρμογής του Προγράμματος
Υποστήριξης Επαγγελματικής
Μάθησης: Πορεία και Εξέλιξη

-
- Ο ρόλος του αναστοχασμού στις δράσεις της σχολικής μονάδας

Σοφία Αυγητίδου

Καθηγήτρια

Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Δομή παρουσίασης

Αναστοχασμός,
επαγγελματική μάθηση και
δράσεις του σχολείου

Αναστοχασμός των
εκπαιδευτικών: γιατί, σε τι,
πότε και πως

Υποστήριξη του
αναστοχασμού των
εκπαιδευτικών ως
διαδικασίας επαγγελματικής
μάθησης

Ο ρόλος της θεωρίας

Ο ρόλος της έρευνας από
τους εκπαιδευτικούς

Εργαλεία και διαδικασίες
ενίσχυσης του
αναστοχασμού

Η εκπαιδευτική
πράξη είναι
πολύπλοκη -
Καθημερινά
πολλά ζητήματα
απασχολούν
τους
εκπαιδευτικούς
και τα σχολεία
σε σχέση με:

- Το διδακτικό έργο στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό, κοινωνικό και θεσμικό πλαίσιο
- Την λειτουργία του σχολείου
- Έκτακτα ζητήματα
- Συμμετοχή σε προγράμματα
- Γραφειοκρατικές διαδικασίες
- **Παράλληλα:**
- Οι κοινωνικές συνθήκες αλλάζουν δραματικά
- Οι ανάγκες των παιδιών / νέων αλλάζουν
- Τα αναλυτικά προγράμματα αλλάζουν
- Ο ίδιος ο εκπαιδευτικός αλλάζει

Οι εκπαιδευτικοί
ως
αναστοχαζόμενοι
επαγγελματίες

κατά τη διάρκεια
(in action) ή μετά
(on action) την
εκπαιδευτική
πράξη (Schon,
1983)

- *Αναστοχασμός αποτελεί η ενεργητική, επίμονη και προσεκτική θεώρηση οποιασδήποτε αντίληψης ή μορφής γνώσης, αναδεικνύοντας παράλληλα τα θεμέλια στα οποία αυτές στηρίζονται και των συνεπειών που έχουν» (Dewey 1933:9).*
- *Ανατοχασμός αποτελεί η περιγραφή μιας κατάστασης, η διερεύνηση των αρχικών υποθέσεων και κατανοήσεων γύρω από αυτήν, η επιμονή με μία ανοικτή και υπεύθυνη στάση κριτικής και επαναδόμησης της πρακτικής (Schön, 1983).*
- *Στοχαζόμενος επαγγελματίας είναι λοιπόν αυτός που στέκεται σε μία απόσταση από την πράξη του προκειμένου να την ξανασκεφτεί και να προχωρήσει σε εναλλακτικές δράσεις (Moon, 1999), να αναλύσει την εμπειρία του και να την επαναξιολογήσει (Boud, Keogh & Walker, 2002).*

Αναστοχασμός, επαγγελματική μάθηση και δράσεις του σχολείου

Εξέταση του τρόπου σκέψης/ιδεών των μαθητών, του διδακτικού έργου και των μαθησιακών αποτελεσμάτων και αξιοποίηση της γνώσης για βελτίωση πρακτικών (Easton 2008: 757, Whitcomb, Borko & Liston 2009: 209)

Αναγνώριση των παραδοχών και επανεξέτασή τους (Cranton, 1994, Mezirow, 1997)

Επανεξέταση των δομικών, επαγγελματικών, πρακτικών και ηθικών ζητημάτων της εκπαίδευσης (Cochran – Smith & Lytle, 2009).

Η επαγγελματική μάθηση ως ένα συνεχές – Το σχολείο ως κοινότητα επαγγελματικής μάθησης

Είδη αναστοχασμού – Διεύρυνση του αναστοχασμού με την χρήση ερωτήσεων (Boud, Keogh & Walker, 2002, Ματσαγγούρας 1998, La Boskey 1993, Sparks-Langer 1992, Schon 1983, Valli 1993, van Manen 1977, Zeichner & Liston 1996)

- Τεχνοκρατικό επίπεδο (πέτυχαν οι στόχοι μας;)
- Πρακτικό επίπεδο (τι από αυτά που κάνουμε φαίνεται να έχουν αποτέλεσμα; Ποιες πρακτικές θεωρούμε αποτελεσματικές και γιατί;)
- Προσωπικό επίπεδο (με ποια συναισθήματα προσεγγίζουμε τα παιδιά, πόσο επαρκείς αισθανόμαστε γι' αυτό που έχουμε αναλάβει; Πώς χειρίζομαστε καταστάσεις που εξελίσσονται όπως δεν περιμέναμε;)
- Κριτικό επίπεδο (πόσο τελικά ακούμε τα παιδιά και πόσο καθορίζουμε το τι και πως γίνεται ανάλογα με τις δικές μας επιδιώξεις και επιλογές; Με ποια κριτήρια αξιολογούμε τη δράση των παιδιών; πώς καταλήξαμε σε αυτά; Γιατί τα επιλέξαμε; Τι σημαίνουν; Υπάρχουν εναλλακτικές;)

Βάθος αναστοχασμού (Αυγητίδου, 2007, Αυγητίδου 2011, Αυγητίδου & Χατζόγλου, 2012, Αυγητίδου & Γουργιώτου, 2016)

Επιφανειακή προσέγγιση (περιγραφή ή αναφορά σε γεγονότα που δε συσχετίζονται μεταξύ τους)

Υψηλού επιπέδου μετασχηματισμοί της πράξης σε θεωρία:

Συσχέτιση μεταξύ των γεγονότων,

Εξήγηση, επιχειρηματολογία,

Πρόταση εναλλακτικών λύσεων,

Γενίκευση όπου η προσωπική εμπειρία και η πρακτική μετασχηματίζεται σε προσωπική θεωρία και

Κριτική

Κατάφερα να ενεργοποιήσω και να διατηρήσω το ενδιαφέρον των παιδιών; Σε ποια σημεία – σε ποια όχι; Γιατί; Τι θα μπορούσα να κάνω για να εξασφαλίσω περισσότερο το ενδιαφέρον των παιδιών σε επόμενες δραστηριότητες; Αντιμετώπισα τα παιδιά σα μια ομοιογενή ομάδα ή προσπάθησα να διαφοροποιήσω τις ενέργειές μου ανάλογα με τη ιδιαιτερότητα του καθενός; Πόσο χρόνο διαθέτω προκειμένου να γνωρίσω και να ακούσω τα παιδιά της τάξης μου; Γιατί δίνω τόσο χρόνο; Πόσο μοιράζομαι την εξουσία μου με τα παιδιά στην λήψη αποφάσεων; Τι θα μπορούσα είχα κάνει και τι μπορώ να κάνω από εδώ και πέρα;

Προϋποθέσεις επαγγελματικής μάθησης και αναστοχασμός (1)

Ο εκπαιδευτικός ως στοχαζόμενος επαγγελματίας / επίγνωση και συνεχή βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου (Cranton, 1996· Cochran-Smith & Lytle, 2009· Mezirow, 2006).

Να αναγνωρίσω και να ξανασκεφτώ τι πιστεύω και τι κάνω μέσα από τη θεωρία, την έρευνα και το διάλογο (Cochran & Lytle, 2009)

Γιατί να ξανασκεφτώ το έργο μου; Με ποια αφορμή; Γιατί ο στοχασμός μου μπορεί να με οδηγήσει σε μια επανατοποθέτηση των απόψεων και των πρακτικών μου; Προς ποια κατεύθυνση θα είναι αυτή η επανατοποθέτηση;

Προϋποθέσεις
επαγγελματικής
μάθησης και
αναστοχασμού
για τη λήψη
αποφάσεων

- ☐ Οι εκπαιδευτικοί ως ερευνητές και ερευνήτριες – τεκμηρίωση του εκπαιδευτικού έργου (Cochran-Smith&Lytle, 1993· Darling-Hammond et. al., 2005).
- ☐ Να σχεδιάσουμε τη δράση μας λαμβάνοντας υπόψη μας:
- ☐ Α) την επίγνωση της κατάστασης, τους στόχους που προκύπτουν από τη συστηματική διερεύνηση και κατανόηση του εκπαιδευτικού πλαισίου
- ☐ Β) τη διερεύνησης της δράσης μας και των αποτελεσμάτων της με στόχο τον επανασχεδιασμό και την βελτίωσή της
- ☐ **Με ποια εργαλεία θα διερευνήσουμε την πρακτική μας; Με ποιο θεωρητικό πλαίσιο θα ερμηνεύσουμε τα δεδομένα; Πώς θα συσχετίσουμε τα δεδομένα μας με ένα σχέδιο δράσης;**

Προϋποθέσεις επαγγελματικής μάθησης και αναστοχασμός

- ☐ Η πρακτική γνώση των εκπαιδευτικών σημαντική πηγή λήψης αποφάσεων και μέρος της επίσημης παιδαγωγικής γνώσης (Connelly & Clandinin, 1988).
- ☐ Ευκαιρίες για αναγνώριση και αναθεώρηση
- ☐ Να αξιολογούμε τη διαδικασία και τα αποτελέσματα της δράσης μας
- ☐ **Με ποια εργαλεία θα αναγνωρίσουμε αυτό που ήδη κάνουμε και τις συνέπειες του έργου μας;**
- ☐ **Πώς θα αποκτήσουμε νέες γνώσεις για τι θα μπορούσαμε να κάνουμε διαφορετικά ή επιπλέον;**

Προϋποθέσεις επαγγελματικής μάθησης και αναστοχασμός

Ο εκπαιδευτικός ως μέλος μιας κοινότητας – διαλογικές πρακτικές (Frost et. al., 2000· McLaughlin & Talbert, 2006· Stoll, et. al., 2006).

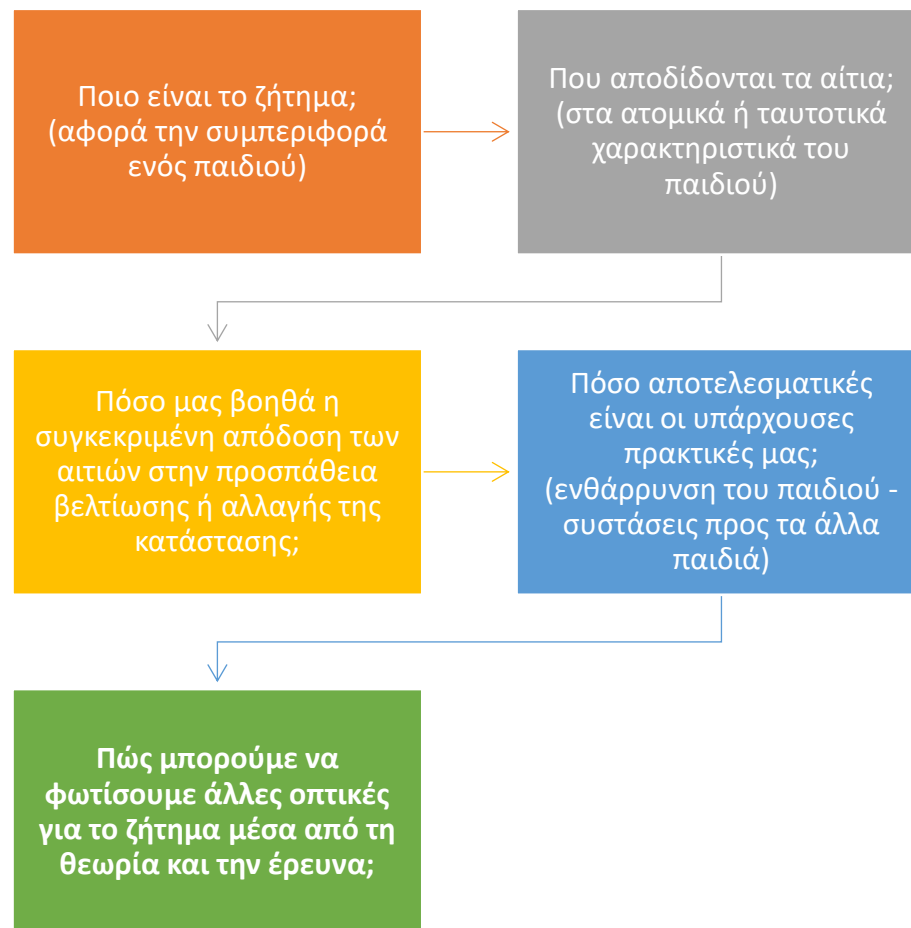
Η συνεργατική κατασκευή της γνώσης

Σε ποιο πλαίσιο θα συνομιλήσουμε με άλλους για να διερευνήσουμε από κοινού αυτό που συμβαίνει και να βρούμε λύσεις;

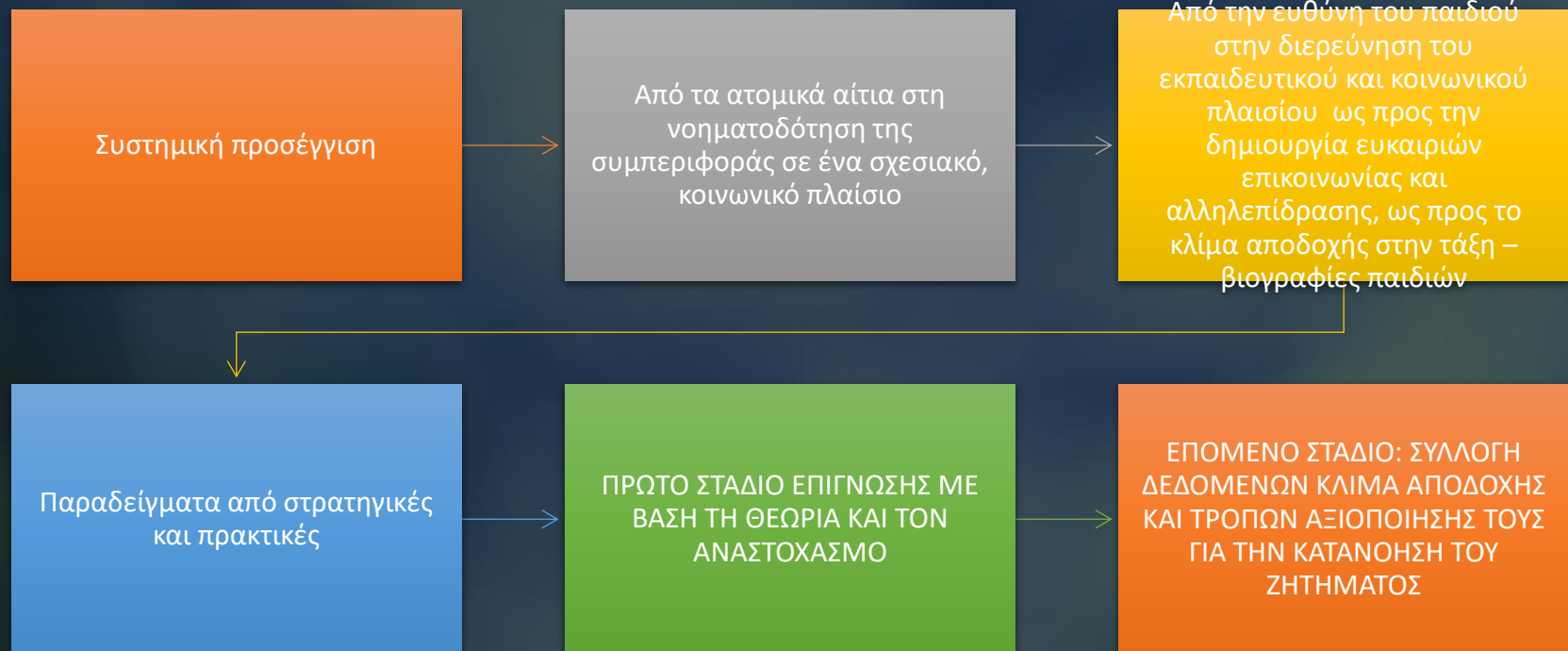
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
ΠΡΩΤΗΣ
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ
ΤΟΥ
ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ—
κοινωνική
αποδοχή και
απορριψη

- «Έχω ένα παιδί που διστάζει στις αλληλεπιδράσεις του με τους άλλους, δεν παίρνει καμιά πρωτοβουλία και προσβάλλεται πολύ εύκολα. Θέλω να ενθαρρύνω την τόλμη του, χωρίς να το πιέζω. Ζητώ από τα άλλα παιδιά να μην το κρίνουν».
- Έχουμε ορισμένα παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία που επιλέγουν να μένουν μόνα ή να κάνουν παρέα μόνο με άλλα παιδιά από το ίδιο πλαίσιο. Δεν μιλούν καλά τη γλώσσα και δεν μπορούν να επικοινωνήσουν με τα άλλα παιδιά. Να παροτρύνουμε τα υπόλοιπα παιδιά να κάνουν παρέα μαζί τους.

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ πάνω στην προσωπική θεωρία

Η συμβολή της θεωρίας για τον αναστοχασμό – κοινωνική αποδοχή/αλληλεπιδράσεις

Η σημασία συλλογής ερευνητικών δεδομένων για την αναθεώρηση του ζητήματος

- «Δε γνώριζα το κοινωνιόγραμμα ώστε να ξέρω όλα τα ζητήματα στην τάξη μου και να προσπαθήσω να τα αλλάξω. Θα πρέπει να μιλώ πολύ με τα παιδιά ώστε να μπορώ να τα καταλάβω καλύτερα. Το κοινωνιόγραμμα είναι χρήσιμο γιατί πολλά πράγματα μας ξεφεύγουν».
- «Τα δεδομένα ήταν λίγο διαφορετικά από αυτά που περίμενα....Η πιο καλή μαθήτριά είχε πολλές αρνητικές επιλογές και τα άλλα παιδιά σχολίασαν την υπεροψία της ως λόγο απόρριψής της....».

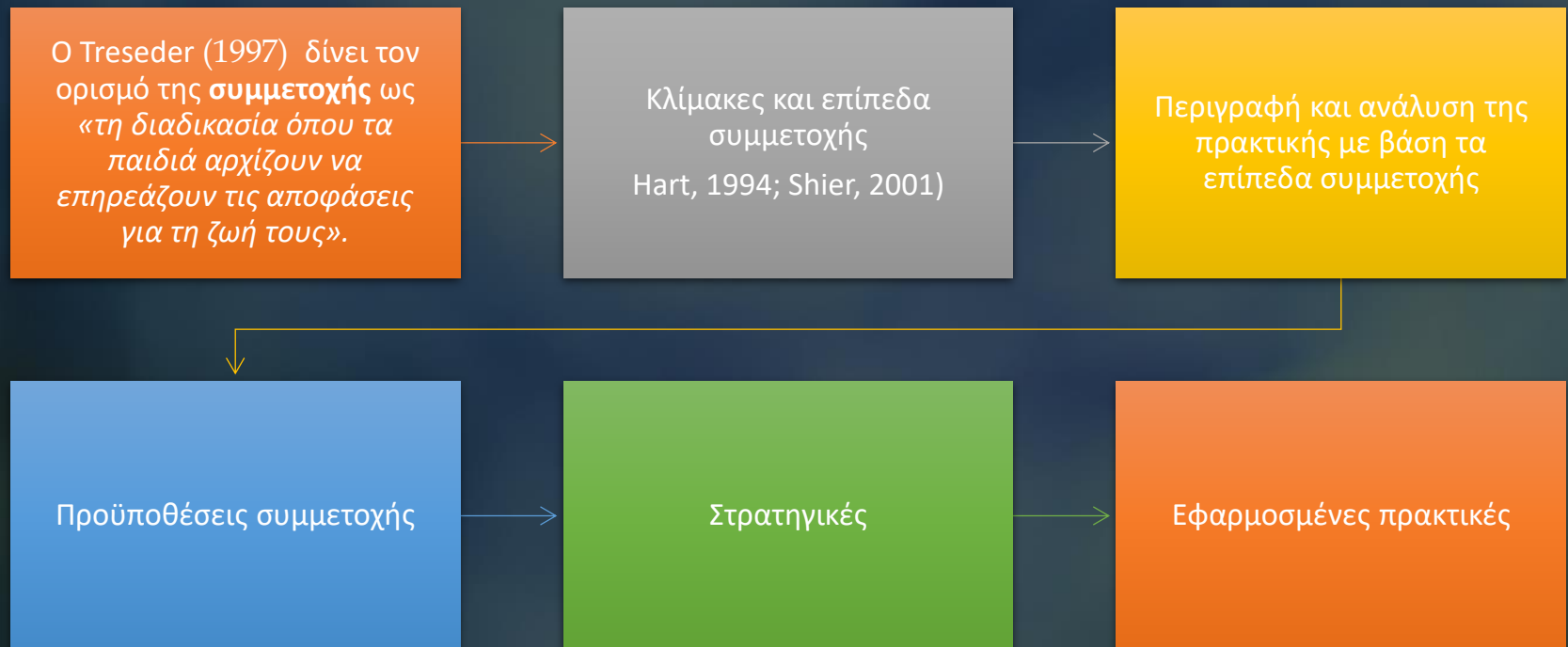
Η αναδιατύπωση
του ζητήματος
μετά την έρευνα
και τη θεωρία

- Ζήτημα: Δεν υπάρχουν αμοιβαίες επιλογές στην ίδια ομάδα. Τα παιδιά δίνουν έμφαση σε εξωτερικά χαρακτηριστικά για να επιλέξουν κάποιον συνομήλικο στο παιχνίδι. Μερικά παιδιά δεν προσεγγίζονται από άλλα παιδιά. Τα παιδιά δε φαίνονται ανοικτά σε νέες σχέσεις...».
- Στόχος: να ενισχύσω την αλληλεπίδραση μεταξύ των παιδιών, να βοηθήσω τα παιδιά να αναγνωρίσουν θετικά πράγματα για άλλα παιδιά.
- Τρόποι: δραστηριότητες όπου θα λέμε ο ένας θετικά πράγματα για τον άλλο, πώς μπορεί ο καθένας να συνεισφέρει στην ομάδα, να αναγνωρίσουν κάτι καλό για τους άλλους, να οργανωθούν σε μεικτές ομάδες και να αναστοχαστούν για την εμπειρία τους σε αυτή, να συνεργαστούν με έναν κοινό στόχο».

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
ΠΡΩΤΗΣ
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ
ΤΟΥ
ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ –
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ
ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ
ΣΤΗΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ
ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- Α) ΝΟΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
- «Συμμετοχή σημαίνει να με ακούν και να με προσέχουν, να ενδιαφέρονται για όσα κάνουμε στην τάξη, να χαίρονται που είναι εκεί».
- (Άρα χρειαζόμαστε ένα ευχάριστο κλίμα, παιδιά που ενδιαφέρονται και παρακολουθούν τις ενδιαφέρουσες δραστηριότητες που κάνουν, ακολουθούν οδηγίες κ.ο.κ.)
- Β) ΕΡΜΗΝΕΙΑ
- «Τα παιδιά δε συμμετέχουν γιατί δεν ακούν ούτε τον δάσκαλο, ούτε τους συμμαθητές τους. Βαριούνται να εργαστούν και ζητούν την εύκολη λύση. Μιλούν μεταξύ τους την ώρα του μαθήματος. Επιμένω περισσότερο στην τήρηση της ησυχίας και τους διακόπτω όταν ξεκινούν συζητήσεις μεταξύ τους»

Η συμβολή της θεωρίας για τον αναστοχασμό – συμμετοχή των παιδιών

Η σημασία
συλλογής
ερευνητικών
δεδομένων
για την
κατανόηση
του
ζητήματος

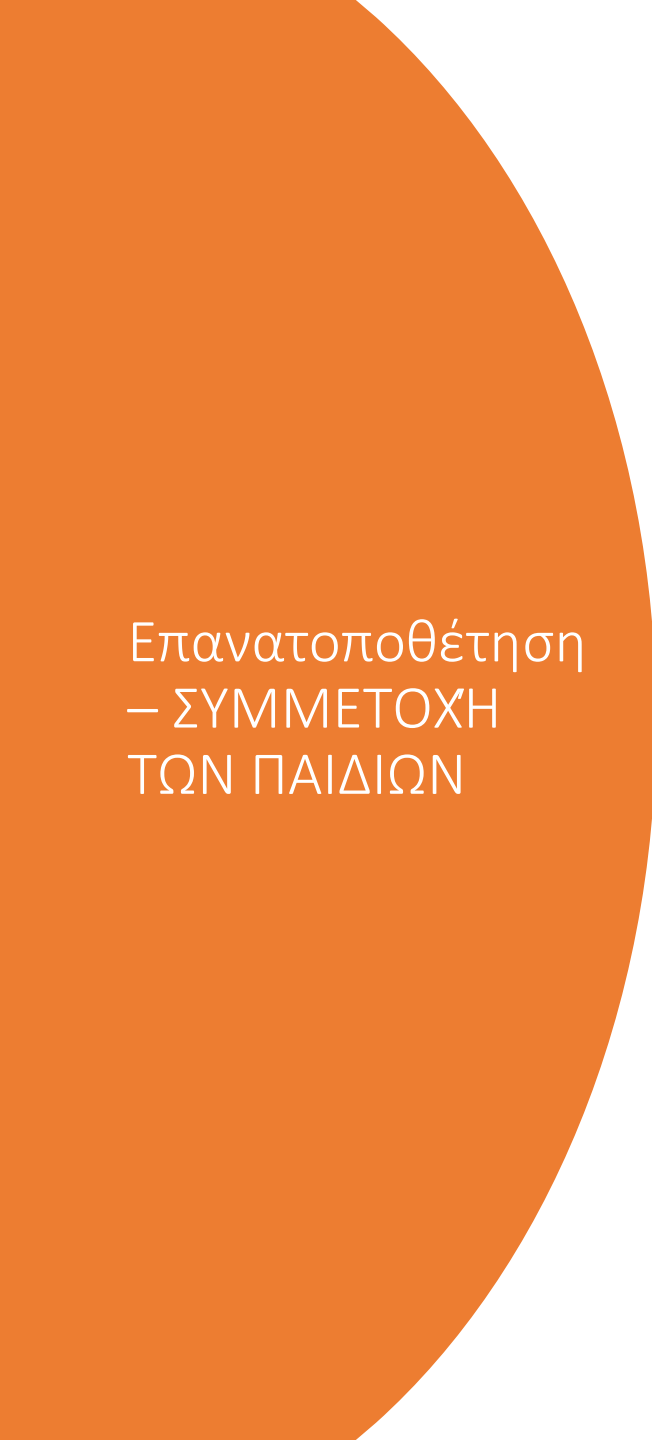
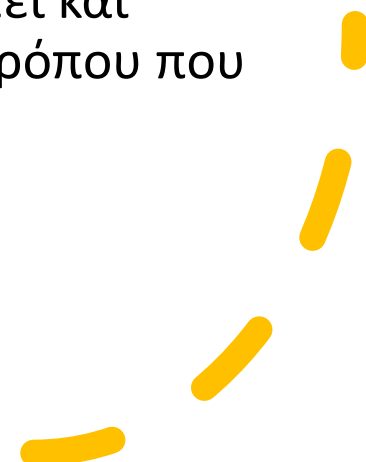
- Χαμηλά επίπεδα συμμετοχής
- Ο εκπαιδευτικός θέλει να έχει τον έλεγχο
- Συχνά δασκαλοκεντρικές και μονολογικές πρακτικές
- Μειωμένα περιθώρια χώρου και χρόνου για πρωτοβουλίες των παιδιών
- ΌΜΩΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ – ΠΡΟΘΕΣΗ ΓΙΑ
ΒΕΛΤΙΩΣΗ

Διερεύνηση του ζητήματος

- Καταγραφή κυρίαρχων πρακτικών και αναστοχασμός με βάση τις κλίμακες συμμετοχής
- Κλείδες παρατήρησης
- Συλλογή απόψεων των παιδιών για τον τρόπο συμμετοχής, την ικανοποίησή τους από αυτήν και τις προτάσεις τους

Εντοπισμός του προβλήματος: μετά τη θεωρία και τον αναστοχασμό

- «Το πρόβλημα είναι η μετωπική διδασκαλία που με αυτή γίνονται κυρίως αυτά τα μαθήματα».
- «Οι αποφάσεις για την επιλογή των δραστηριοτήτων γίνονται από εμένα και τα παιδιά έχουν μικρή δυνατότητα επιλογών»
- «Θέλω να σχεδιάζω δραστηριότητες που να περιορίζουν τη χρήση του μονολόγου και να δώσουν περισσότερο χρόνο και ευκαιρίες συμμετοχής στους μαθητές».
- «Πολλές φορές τα παιδιά κάνουν αυτό που ζητάω χωρίς να ξέρουν το γιατί...».

A large orange semi-circle on the left side of the slide.A series of yellow curved lines and dots on the bottom right side of the slide.

Επανατοποθέτηση – ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

- «Θεωρούσα ότι συμμετοχή των παιδιών είναι να με παρακολουθούν τα παιδιά σ' ότι λέω και να κάνουν τις δραστηριότητες που επέλεγα. Τώρα αντιλαμβάνομαι ότι πρέπει να θέτω σωστούς προβληματισμούς ώστε να ενεργοποιούνται τα παιδιά».
- «...Αναθεώρησα την άποψή μου γιατί 'κατάλαβα' ότι εξίσου σημαντικό είναι το 'γιατί' και όχι μόνο το 'πώς'. Δηλαδή η καλή γνώση των στόχων απαιτεί και 'γνώση' των παιδιών και του τρόπου που κάθε παιδί μαθαίνει.

Αναστοχασμός με βάση τη θεωρία ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ (Cochran & Lytle, 2009)

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

- 1. Η υποστήριξη της επαγγελματικής μάθησης (Ε.Μ.) και του αναστοχασμού στο σχολείο δεν αποτελεί μια γραμμική διαδικασία από τη θεωρία στην πράξη
- 2. Απαιτεί πολλαπλή υποστήριξη των εκπαιδευτικών σε κάθε βήμα με ποικίλα εργαλεία και διαδικασίες
- 3. Προϋποθέτει μία παράλληλη πορεία με αυτή των εκπαιδευτικών ως ερευνητών και στοχαζόμενων επαγγελματιών που περιλαμβάνει τη διερεύνηση της πορείας των απόψεων, των πρακτικών και του αναστοχασμού των εκπαιδευτικών από αυτούς που υποστηρίζουν την Ε.Μ.
- 4. Η θεωρία, η έρευνα, η πράξη και ο στοχασμός συνυπάρχουν σε κάθε βήμα με διαφορετική αλλά συμπληρωματική λειτουργία υπέρ της επαγγελματικής μάθησης.
- 5. Η κριτική επίγνωση, η τεκμηριωμένη λήψη αποφάσεων και οι ευκαιρίες για βελτίωση αποτελούν συνεχή ζητούμενα στις δράσεις του σχολείου

Ενδεικτικές βιβλιογραφικές αναφορές

- Avgitidou, S. (2019). Facilitating teachers as action researchers and reflective practitioners: new issues and proposals, *Educational Action Research*, 28(2), 175-191. DOI: 10.1080/09650792.2019.1654900
- Avgitidou, S., Papadopoulou, P. & Kariotoglou, P. (2017). Supporting Early Childhood Teachers in Science Education: processes and outcomes. In Kakana, D-M. & Manoli, P. (eds.). *Digital Proceedings from the 3rd International Symposium on New Issues on Teacher Education – ISNITE 2015* (Volos, Greece, 11-13 September, 2015) (p.p. 120-127). Volos: University of Thessaly Press.
- Αυγητίδου, Σ. & Γουργιώτου, Ε. (2016). Ο Εκπαιδευτικός ως Στοχαζόμενος Επαγγελματίας. Στο Σ. Αυγητίδου, Μ. Τζεκάκη & Β. Τσάφος. (Επιμ.), *Οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί παρατηρούν, παρεμβαίνουν και αναστοχάζονται: προτάσεις υποστήριξης της πρακτικής τους άσκησης* (τόμος 1ος). Αθήνα: Gutenberg.
- Αυγητίδου, Σ. (2016) Οι εκπαιδευτικοί ως ερευνητές και ως στοχαζόμενοι επαγγελματίες: Ένα μοντέλο υποστήριξης της επαγγελματικής μάθησης (κεντρική ομιλία). Στο Μαλαφάντης, Κ.Δ., Παπαδοπούλου, Β., Αυγητίδου, Σ., Ιορδανίδης, Γ. & Μπέτσας, Ι. (2016) (επιμ.). *Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα, 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο, 28-30 Νοεμβρίου 2014*, τ.1, (σ.σ. 37-53). Αθήνα: Διάδραση.
- Αυγητίδου, Σ. (2014). *Οι εκπαιδευτικοί ως ερευνητές και στοχαζόμενοι επαγγελματίες. Υποστηρίζοντας την επαγγελματική μάθηση για μία συνεργατική και συμμετοχική εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg
- Αυγητίδου, Σ. & Χατζόγλου, Β. (2013). Η εκπαίδευση του στοχαζόμενου εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης: η συμβολή των ημερολογιακών καταγραφών. Στο Ανδρούσου, Α. & Αυγητίδου, Σ. (επιμ.). *Η πρακτική άσκηση στην αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών: Ερευνητικές προσεγγίσεις*, (σ.σ. 97-124). Αθήνα: Δίκτυο Πρακτικών Ασκήσεων και Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθήνα, ISBN: 978-618-80640-1-0.
- Αυγητίδου, Σ. & Χατζόγλου, Β. (2012). Ο σχεδιασμός και η αξιολόγηση ενός εργαλείου ενίσχυσης του στοχασμού των υποψηφίων εκπαιδευτικών. *Action Researcher in Education*, 3 , 21-43.
- Αυγητίδου, Σ. (2011). Η αξιοποίηση των ημερολογίων στην εκπαιδευτική έρευνα-δράση: προϋποθέσεις και διαδικασίες. *Action Researcher in Education*, 2, 29-48.
- Αυγητίδου, Σ. (2007). Ο στοχαστικο-κριτικός εκπαιδευτικός ως ζητούμενο στην αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών: Η συμβολή του προγράμματος της πρακτικής άσκησης. *Επιστήμες της Αγωγής*, 1, 45-57.
- Αυγητίδου, Σ. (2005). Η Έρευνα Δράσης ως Μέθοδος Επιμόρφωσης των Εκπαιδευτικών στην Έρευνα: Ένα Παράδειγμα. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 39, 39-56